

Unkari odottaa hallitusvaihdosta ja laajempaa elvytystä

Konservatiivinen Fidesz-puolue nousee hallitusvastuuseen 11. ja 25. huhtikuuta järjestettävien parlamenttivaalien jälkeen. Se on antanut ymmärtää aloittavansa laajemmat elvytystoimenpiteet ja luvannut luoda miljoona uutta työpaikkaa seuraavan 10 vuoden aikana. Myös tulo- ja yritysverotusta aiotaan alentaa sekä tukea kotimaisia pk-yrityksiä aiempaa avokätisemmin. Maan talous on vakautunut, mutta kasvua on luvassa vasta jälkimmäisellä vuosipuoliskolla. Koko kuluva vuosi jää miinukselle. Ensi vuoden kasvuksi ennustetaan 3,7 prosenttia.

Unkarissa valmistaudutaan vallanvaihtoon. Huhtikuun 11. ja 25. päivinä pidettävät parlamenttivaalit tulevat tuomaan päätökseen 8 vuotta kestäneen sosialistien valtakauden. Mieliäpidetiedustelujen mukaan **sosialistinen MSZP** tulee kokemaan murskatappion, kun taas **konservatiivinen oppositiopuolue Fidesz**, joka saattaa saada jopa perustuslain muuttamiseen mahdollistavan 2/3 enemmistön parlamenttiin, valmistautuu jo hallituksenmuodostamiseen. Yksi vaalien kiinnostavimmista kysymyksistä liittyy talouspolitiikkaan: aikooko uusi hallitus jatkaa talouden vakauttamistoimenpiteitä vai ryhtyykö se elvyttämään taloutta budjettivajetta kasvattamalla?

Unkari kansainvälisen avun turvassa: nykyisen talouspolitiikan tausta

Syksyllä 2008 globaalin rahoitus- ja talouskriisin vaikutukset levisivät nopeasti myös Unkariin. Islannin kriisin kärjistymisen myötä Unkari ajautui lähelle rahoitusmarkkinoiden romahdustilaa. Unkari joutui kansainvälisten rahoitusmarkkinoiden spekuloinnin kohteeksi, minkä takia maan rahoitussektori ajautui romahdusuhkan alle. **Lopulta lokakuussa 2008 Unkarin hallitus onnistui neuvottelemaan sopimuksen IMF:n, EU:n komission ja Maailmanpankin kanssa laajasta noin 20 miljardin euron rahoituspaketista.** Unkari oli täten ensimmäinen EU-maa, joka joutui turvautumaan kansainväliseen apuun huonontuvan taloudellisen tilanteensa takia.

Suurimman osan Unkarin lainasta rahoittaa IMF, noin 12,5 miljardia euroa. EU:n osuus lainasta on noin 6,5 miljardia ja Maailmanpankin noin miljardin verran. Unkarin hallitus onkin jatkuvasti konsultoinut IMF:n kanssa, sillä itse lainan ehtona olivat talouden vakauttamistoimenpiteet. Unkarilta on vaadittu tiukempaa budjettikuria, rahoitusmarkkinoiden sääntelyä sekä rakenneuudistuksia.

Huhtikuussa 2009 hallitusvastuun ottanut sosialistivetoinen **pääministeri Gordon Bajnain** johtama vähemmistöhallitus, joka parlamentissa on tukeutunut aiempiin kumppaneihinsa liberaaleihin, on IMF:n ja EU:n kanssa neuvotellun sopimuksen mukaisesti laittanut alulle kolme rakenteellista uudistusta: **vero-, eläke- ja sosiaaliturvareformin.** Nykyinen hallitus on mm. nostanut arvonlisäveroa 20 %:sta 25 %:iin lukuun ottamatta maito- ja leipätuotteita, joiden verokanta säilytettiin 18 %:ssa. Palkansaajia on tultu vastaan tuloveroasteen ansaintarajoja nostamalla. Lisäksi sairauspäivärahoja on leikattu (70 %:sta 60 %:iin), lapsen hoidosta maksettavan avustuksen kestoa on vähennetty 3 vuodesta 2 vuoteen, julkisen sektorin palkat ja lapsilisä on jäädytetty kahdeksi vuodeksi sekä julkisen sektorin ns. 13. kuukauden palkasta luovuttiin. Myös 13. kuukauden eläke lakkautettiin, eläkeikää nostettiin asteittaisesti 62 vuodesta 65 vuoteen ja eläkkeen määräytymistä koskeva indeksijärjestelmä sidottiin talouskasvuun ja inflaatioon. Kriittiset kunta- ja terveydenhuollon reformit jäivät kuitenkin seuraavan hallituksen toteutettaviksi.

Kansantalouden tila lukuina

Toisin kuin monet muut EU-maat Unkari ei ole pystynyt elvyttämään talouttaan menojaan lisäämällä, vaan on joutunut tekemään kipeitä menoleikkauksia budjettivajeen kurissa pitämiseksi. Nykyisen hallituksen asema on ollut epäkiitollinen, mutta markkinoiden luottamuksen palauttamisen suhteen kriisitoimenpiteet ovat olleet välttämättömiä. Useat kansainväliset taloustutkimuslaitokset, kuten J. P.

Morgan ja Merrill Lynch, ovat arvioineet Unkarin talouden olevan alueen maista vakaimmalla pohjalla maan kriisihallituksen toimenpiteiden takia.

Bajnain kriisihallitus onnistui kuitenkin ehkäpä tärkeimmässä tehtävässään. Kevään ja alkukesän 2009 kriittisinä hetkinä **Unkarin hallitus onnistui vakauttamaan maan valuutan forintin kurssin**. Kevään 2009 synkimpinä hetkinä forintin vaihtokurssi euroon nähden oli jopa yli 300. Forintin kurssin vakauttaminen **260–270** tienoille euroon nähden on ollut erittäin tärkeää, sillä unkarilaisten asunto- ja käyttölainat ovat pääosin ulkomaanvaluuttaan sidottuja. Forintin vakautuminen ja vahvistuminen ovat helpottaneet miljoonien unkarilaisen taloudellista tilannetta.

Myös Unkarin keskuspankki on reagoinut tilanteeseen. Syksyn 2008 korkotason radikaalin korottamisen jälkeen maan keskuspankki on hiljalleen laskenut ohjauksen historiallisen alhaiselle **5,5 %** tasolle. Analytikkojen mukaan korkoa voitaisiin entisestään laskea vielä 0,5 prosenttiyksikköä.

Unkarin nykyinen hallitus onnistui myös siinä, missä monet epäilivät sen epäonnistuvan. **Unkarin parlamentti hyväksyi 30.11.2009 vuoden 2010 talousarvioesityksen**, jossa leikattiin julkisen sektorin kuluja noin 1,5 miljardilla eurolla. Bajnai painotti budjetin olevan viimeinen ns. ”kriisibudjetti”, joka sitoisi myös tulevan hallituksen reformipolitiikan jatkamiseen. Fidesz-puolue on puolestaan alusta alkaen kertonut laativansa uuden budjetin valtaan päästyään.

Kriisitoimenpiteidensä myötä Unkarin hallitus onnistui myös palauttamaan markkinoiden luottamuksen Unkariin. 20 miljardin euron kansainvälisestä lainapaketistaan maan hallitus ehti kesään 2009 mennessä lunastaa noin **14,5 miljardia euroa**. Tämän jälkeen markkinat ovat jälleen tulleet suotuisammiksi Unkarin valtiolle, jonka takia lainapaketin käyttämätön osa eli noin **5,5 miljardia euroa** jää uuden hallituksen harkinnan varaan. Myös maan rahoitussektorin vakaus on turvattu, sillä suuri osa lainan ensimmäisestä erästä meni pankkisektorin likvideettien tukemiseen sekä vakauden parantamiseen.

Vielä vuoden 2009 alussa Unkarin **budjettivajetavoite** oli Maastrichtin kriteerien mukaisesti alle 3 prosenttia, mutta globaalien talouskriisien, supistuneen kansantuotteen sekä hallituksen säästötoimenpiteiden takia tavoiteraja nostettiin 3,9 %:iin. Tuoreimpien tilastotietojen mukaan vuoden 2009 budjettivaje oli lopulta 4 % kansantuotteesta. **Kuluvan vuoden budjettivajetavoite on 3,8 %**. Asiantuntijat pitävät tavoitetta kuitenkin liian kunnianhimoisena ja uskovat sen pikemminkin olevan 4-5 %:n välillä. Tavoitteen saavuttamisen suurimmiksi riskeiksi nähdään pienentyneet verotulot, ylimitoitettut arvonlisäverotulot, kasvavat terveydenhuoltomenot, suunniteltua suuremmat tuet julkiselle liikenteelle sekä lentoyhtiö Malévin ennalta suunnitteleman uudelleenvaltiollistaminen. Oppositioapuolue Fideszin mukaan hallituksen budjettivajetavoite on täysin epärealistinen ja puolueen asiantuntijoiden mukaan todellinen budjettivaje on noin **7-7,5 %**.

Valtionvelka-aste on noussut Unkarissa lähes 80 %:n (**2010 79 %**) tasolle kansantuotteesta. Valtionvelan supistaminen jää seuraavan hallituksen tehtäväksi. Maastrichtin kriteerien täyttämisen osalta nimenomaan valtion velkaantuneisuus aiheuttaa suurimmat haasteet Unkarin uudelle hallitukselle.

Vuonna 2009 Unkarin **kansantalous supistui 6,3 %** ja vuonna 2010 Unkarin valtiovarainministeriö arvioi BKT:n supistuvan vielä **0,2 %**. Talouskasvun odotetaan elpyvän vasta vuonna 2011, jolloin sen odotetaan kasvavan **3,7 %**. Kasvun katsotaan kuitenkin lähtevän alkuun jo kuluvan vuoden toisen puoliskon aikana. Monet talouden tutkimuslaitokset ovat kuitenkin maan valtiovarainministeriötä optimistisempia ja ennustavat vähäistä kasvua jo tälle vuodelle.

Unkari on vientivetoinen talous, jonka takia globaali talouskriisi ja ennen kaikkea Saksan talouden alamäki ovat vaikuttaneet negatiivisesti Unkarin talouden tilanteeseen. Viennin osuus Unkarin kansantuotteesta on yli 80 % ja maan viennistä noin 40 % suuntautuu Saksaan ja Itävaltaan. Viime vuonna Unkarin **vienti supistui 18,9 % ja tuonti 24,7 %**. Kuluvalla vuodelle viennin arvioidaan kasvavan **5,5 %** ja tuonnin **4,5 %**. Kauppatase oli puolestaan viime vuonna Unkarille ylijäämäinen 3,9 miljardilla eurolla, kun taas tänä vuonna ylijäämän ennustetaan supistuvan 3 miljardiin. **Talouskasvua hidastavat myös kotimaisen kysynnän (vuonna 2009 -8 % ja vielä vuonna 2010 -2,5 %) sekä investointien (2009 -8,6 %, 2010 1,1 %) supistumiset**.

Viime vuonna Unkarin **inflaatio oli 4,2 %**:a. Luku oli odotettua alhaisempi, sillä analyytikot olivat odottaneet jopa 6 %:n inflaatiota arvonlisäveron korotuksen takia. Kuluvan vuoden inflaation ennustetaan olevan noin **4,1 %**. Maastrichtin kriteerien mukainen inflaatiotaso eli alle 3 % saavutettaneen vasta vuonna 2011.

Globaalilla finanssi- ja taluskriisillä on ollut suorat vaikutukset myös työllisyystilanteeseen. Kevään aikana odotetaan saavutettavan työttömyystilastojen huippu, sillä kesän kausityöt sekä vuoden 2010 toiselta puoliskolta lähtien odotettava talouskasvu tulevat parantamaan myös työllisyystilannetta. **Helmikuussa 2010 Unkarissa oli rekisteröityneitä työnhakijoita jo 653 000 henkilöä, joka tarkoittaa 11,5 % työttömyysastetta.** Vuoden loppuun mennessä työttömyysasteen odotetaan alenevan **10,8 %:iin**, mikä on silti vielä yli 3 prosenttiyksikköä korkeampi kuin syksyllä 2008 ennen globaalin finanssikriisin leviämistä Eurooppaan. Uusien työpaikkojen luominen onkin yksi uuden hallituksen tärkeimmistä tehtävistä yhteiskunnallisen levottomuuden ja tyytymättömyyden kitkemiseksi.

Makrotaloudelliset indikaattorit 2009–2011, prosentuaalinen muutos

	2009	2010	2011
BKT	-6,7	-0,9	3,6
Budjettivaje	-4,0	-3,8	-2,8
Kotitalouksien kulutus	-8,0	-2,5	3,0
Vienti	-18,9	5,5	9,2
Tuonti	-24,7	4,5	9,2
Investoinnit	-8,6	1,1	7,0
Inflaatio	4,2	4,1	2,3
Työttömyysaste (%)	10,1	10,8	10,1

Lähde: Unkarin valtiovarainministeriö

Unkarin talouspolitiikka tienhaarassa?

Valtaan astumiseen valmistautuva Fidesz-puolue on toistuvasti kritisoinut Bajnain kriisihallitusta riittämättömistä toimista talouskasvun tukemiseksi. Fideszin mukaan nykyinen hallitus on epäonnistunut talouspolitiikassaan, sillä se on keskittynyt liialti säästötoimenpiteisiin ja leikkauksiin. Fideszin edustajien laajempi elvytys olisi tarpeen, mutta kysymys kuuluu missä määrin. Puolueen kannanotot ovat pysyneet varsin yleisellä tasolla, eikä se ole tiedottanut yleisöä konkreettisista suunnitelmistaan.

Fidesz on jatkuvasti kuuluttanut nykyisen hallituksen budjettivajetavoitteen (3,8 % BKT:sta) olevan täysin epärealistinen. Puolue tuleekin mitä luultavimmin kasvattamaan budjettivajetavoitetta laajemman elvyttämisen mahdollistamiseksi. IMF, EU sekä markkinat eivät tule hyväksymään radikaalia muutosta aiempiin tavoitteisiin, mutta budjettivajeen maltillinen kasvattaminen tuskin tulee muodostumaan kynnyksikysymykseksi, jos uusi hallitus jatkaa rakenteellisten reformien toteuttamista. Sen kasvattaminen vaikuttaa kuitenkin väistämättä myös valtionvelka-asteeseen, joka analyytikkojen mukaan tulee nousemaan yli 80 %:n, jos budjettivajetta kasvatetaan yli 5 %:n. Fideszin edustajat ovat antaneet ymmärtää, että uusi hallitus pyrkii pitämään budjettivajeen niin alhaisena kuin mahdollista.

Uuden hallituksen on myös tehtävä se strateginen päätös kuluvan vuoden aikana (konvergenssiohjelman päivittämisen yhteydessä), aikooko Unkari pyrkiä euron käyttöönottoon vuoteen 2014 mennessä. **Fideszin puheenjohtaja ja maan tuleva pääministeri Viktor Orbán** on ilmoittanut euron käyttöönoton kuuluvan myös uuden hallituksen tavoitteisiin, mutta aikaisintaan vuonna 2015. Orbánin mukaan Unkarin ei tulisi kiirehtiä euroalueeseen ennen kuin maan talous on jälleen vakaalla ja vahvalla pohjalla. Orbán on myös ilmoittanut, ettei euroon tultaisi siirtymään liian suurin uhrauksin.

Unkarin tulevan hallituksen prioriteetti tulee olemaan uusien työpaikkojen luominen. Orbán on luvannut, että uusi Fidesz-hallitus tulisi luomaan Unkariin **miljoona uutta työpaikkaa seuraavan 10**

vuoden aikana. Se, miten tämä tavoite saavutetaan, onkin eri asia. Fideszin talousasiantuntijat ovat vakuuttaneet tavoitteen olevan realistinen. Heidän mukaan tavoite olisi saavutettavissa **nostamalla Unkarin työllisyysasteen Euroopan keskiarvotasolle, tulo- ja yritysverotusta alentamalla sekä verojärjestelmää yksinkertaistamalla, harmaata taloutta kitkemällä sekä byrokratiaa vähentämällä.** Myös intensiivisempi korkopolitiikka (ohjauskoron alentaminen entisestään) kuuluu uuden hallituksen suunnitelmiin. Orbán kumppaneineen ei kuitenkaan ole ottanut kantaa siihen, onko miljoonan työpaikan luomisessa kyse brutto- vai nettomäärästä. Myös nykyistä hallitusta lähellä olevien talousasiantuntijoiden mukaan 6,5 %:n talouskasvulla olisi luotavissa 500 000 työpaikkaa seuraavan 10 vuoden aikana.

Fideszin elvytysuunnitelmiin kuuluu myös mm. Unkarin **rakennussektorin tukeminen** (Unkarin rakennuskannan uudistaminen 10 %:lla loisi Fideszin talousasiantuntijan ja luultavasti tulevan talousministerin **György Matolcsyn** mukaan 80 000 työpaikkaa vuodessa), **pk-yritysten EU-varojen käyttöönoton helpottaminen** (tukien etukäteismaksujen summan korottaminen 25 %:sta 50 %:iin) sekä **kotimaisten yritysten suosiminen EU-varoin tehtävien julkisten hankkeiden toteuttamisten kohdalla** (unkarilaisten yritysten määrän tulisi oltava vähintään 70 %).

Uuden hallituksen liikkumavara on kuitenkin rajallinen. Unkari joutuu noudattamaan talouspolitiikassaan IMF:n ja EU:n kanssa neuvotellun sopimuksen ehtoja, ts. talouspolitiikan radikaali muutos ei tule olemaan mahdollinen kansainvälisten sitoumusten takia. Myös Kreikan kriisi on näyttänyt sen, etteivät komissio saati EU-maiden johtajat hyväksyä liian rohkeaa talouspolitiikkaa.

Uusi hallitus tulee luultavasti esittämään taloutta elvyttäviä toimia aikaisempaa hallitusta enemmän, mutta tuhluslinjalle sillä ei ole varaa lähteä. Talouspolitiikkaan onkin odotettavissa ainoastaan maltillinen muutos. Fideszin on vakuutettava niin IMF, EU kuin kansainväliset markkinat siitä, että tie ulos taantumasta voidaan Unkarissa saavuttaa myös rohkeampaa, taloutta elvyttävää politiikkaa noudattamalla. Tässä Fideszin on kuitenkin oltava varovainen, jotta kansainvälisten rahoitusmarkkinoiden luottamus Unkariin ei uudelleen horjuisi. Myöskään EU-maiden keskinäinen solidaarisuus ei ole loputonta.

Suomen suurlähetystö, Budapest